

□ Не бих журио са приступанем Србије Европској унији тим пре што ни сама Европска унија не показује нарочиту журбу да прими Србију. Највећа нада јесте да ће Србија, заједно са другим државама које деле сличан поглед – попут Словачке, а можда једног дана и Чешке и још неких европских земаља – помоћи да се Европа удаљи од садашњег таласа русофобије и врати идеји инклузивне европске безбедности, засноване на Хелсиншком завршном акту и обновљеној и реформисаној Организацији за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС). То је, по мом мишљењу, пут који најбоље одговара и Србији и Европи, каже у разговору за „Политику” Џефри Д. Сакс, један од најугледнијих светских економиста, професор Универзитета „Колумбија” у Њујорку, председник Мреже Уједињених нација за решена одрживог развоја (СДСН) и дугогодишњи саветник Уједињених нација.

Данашња русофобија у Европи потпуно је апсурдна, трагична и потенцијално самоубилачка. У идеалним околностима, Србија би требало да буде део једне мудре и рационалне Европе. Међутим, Европа се данас, по мом мишљењу, не понаша довољно разумно

„Србија је потпуно у праву што настоји да води спољну политику која одржава везе и са Европом, и са Русијом, и са Кином, без потребе да бира страну. Суштина је у томе да би

и Европска унија требало да одржава односе са Русијом и Кином, уместо да те земље посматра као неумољиве непријатеље. Данашња русофобија у Европи потпуно је апсурдна, трагична и потенцијално самоубилачка. У идеалним околностима, Србија би требало да буде део једне мудре и рационалне Европе. Међутим, Европа се данас, по мом мишљењу, не понаша довољно разумно”, каже наш саговорник објашњавајући крупне промене на глобалној политичкој и економској сцени и трансформацију кроз коју пролази савремени свет.

Полазећи од успона Азије, слабљења америчке хегемоније и настанка мултиполарног света, професор Сакс објашњава због чега сматра да човечанство пролази кроз историјску смену епоха која ће одредити политичку, економску и безбедносну архитектуру 21. века.

На најдубљем нивоу, промена представља еволуцију – постепен и дугорочан повратак Азије у средиште светске економије, процес који траје већ деценијама и који је заснован на демографским и технолошким променама. На нивоу међународног система, та еволуција представља дубоку трансформацију – прелазак са кратког униполарног периода америчке доминације након 1991. године назад ка мултиполарном свету.

Да ли ће се трансформација дешавати у миру?

Да ли ће та трансформација остати мирна или ће прерасти у насилну револуцију, у облику рата великих сила, отворено је и најважније питање нашег времена. Одговор пре свега зависи од тога да ли ће Сједињене Америчке Државе бити спремне да прихвате стварност коју још нису прихватиле. Дозволите ми да почнем од две основне чињенице које одређују све остало.

Посматрано према паритету куповне моћи, кинеска привреда већ је већа од америчке. Азија данас ствара приближно половину светске производње и у њој живи више од половине човечанства. То није историјска аномалија, већ повратак историјској норми. Током највећег дела забележене историје управо су Кина и Индија биле највеће светске економије

Прва је да је мултиполарни свет већ стигао. То је пре свега резултат успона Кине, али шире гледано и успона Азије као новог центра светске економије и становништва. Посматрано према паритету куповне моћи, кинеска привреда већ је већа од америчке. Азија данас ствара приближно половину светске производње и у њој живи више од половине човечанства. То није историјска аномалија, већ повратак историјској норми. Током највећег дела забележене историје управо су Кина и Индија биле највеће светске економије. Доминација Запада током последња два века, а нарочито доминација Сједињених Америчких Држава после 1945. године представљала је привремени историјски период, омогућен чињеницом да су земље северног Атлантика прве овладале технологијама индустријске револуције.

Тај технолошки монопол сада је завршен. Азија је овладава истим индустријским, а данас и дигиталним технологијама, због чега се стара хијерархија убрзано распада пред нашим очима.

Како САД реагују на то?

Сједињене Америчке Државе не прихватају ову нову реалност. Уместо да се прилагоде свету у којем постоји више великих сила, Вашингтон и даље поступа као да јесте или би требало да остане једина суперсила, незаменљива држава која има право да одређује правила за све остале. Управо то неприхватање представља дубоки узрок већине данашњих међународних напетости и ратова.

На дужи рок, међународна расподела моћи прати расподелу економске снаге, док економска снага почива на становништву и продуктивности. Када једна област света има одлучујућу технолошку предност, она стиче могућност војне и политичке доминације, као што су то некада чиниле Западна Европа, а потом и Сједињене Америчке Државе.

Шта бива са униполарним поретком?

Због тога сматрам да је амерички пројекат очувања трајне хегемоније осуђен на неуспех, јер је у супротности са дубоком структурном логиком нашег доба, али и зато што почива на охолости и неправди

Како се примена технологије проширује, економска снага се изједначава, а за њом долазе и политичка и војна моћ. Униполарни поредак може опстати само док постоји технолошки јаз. Када друге силе – пре свега Кина, али и Индија и друге државе – затворе тај јаз, униполарност постаје неодржива. Никаква војна потрошња нити дипломатски притисци не могу променити основну математику становништва, технологије и продуктивности. Због тога сматрам да је амерички пројекат очувања трајне хегемоније осуђен на неуспех, јер је у супротности са дубоком структурном логиком нашег доба, али и зато што почива на охолости и неправди.

Какве поуке можемо извући из историје?

Успон и пад великих сила одувек су пратили географију технологије и трговине. Области које су предводиле у развоју кључних технологија свог времена одређивале су ток историјске епохе. Током претходна два века то је био северни Атлантис. Данас то поново постаје Евроазија и пацифички простор.

Какву улогу у свему томе имају најважнији светски лидери

Председник Си Ђинпинг представља Кину која је првенствено усмерена на сопствени економски развој, технолошки напредак и национални препород. Кина настоји да обезбеди стабилност и безбедност у свом непосредном окружењу и да заузме место у свету које одговара њеној величини и значају, али, по мом мишљењу, не тежи глобалној војној хегемонији на начин на који су то чиниле Сједињене Америчке Државе. Њени главни инструменти утицаја нису војне интервенције, већ трговина, инвестиције и инфраструктурни пројекти, попут иницијативе „Појас и пут”.

